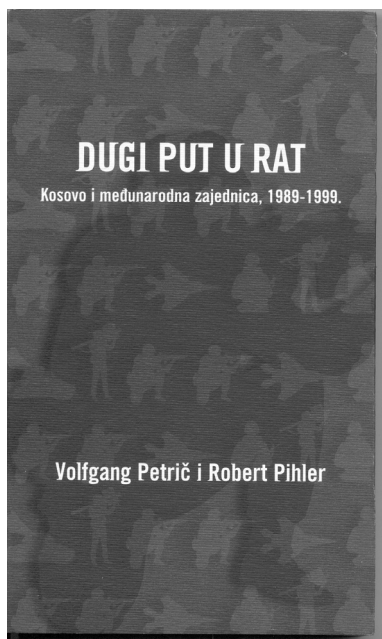

и око тога како то аутор саопштава. Стил одаје ауторову књижевну "кривицу", а Матићев литерарни првенац указује на аутора чија је главна "кривица" што раније није обелоданио свој књижевни дар.

Јелена Срећковић

ДУГИ ПУТ У РАТ

Волфганг Петрич и Роберт Пихлер: Дуџи пут у рат. Косово и међународна заједница, 1989-1999. Самиздај Б92

Наслов оригинала: Der Lange Weg in den Krieg. Kosovo und die Internationale Gemeinschaft 1989-1999.

Доктор Волфганг Петрич од септембра 1997. године до јула 1999. године налазио се на положају амбасадора Аустрије у Београду, а у октобру 1998. године именован је за специјалног изасланика ЕУ за Косово. Од фебруара до марта 1999. године обављао је функцију посредника ЕУ у мировним преговорима о Косову и Метохији у Рамбујеу и Паризу. Дакле, Петрич као активан актер фокусира своју пажњу на релативно кратак временски период догађаја, од фебруара 1998. и марта 1999. године, који непосредно "претходе" НАТО рату против Србије. У књизи су приказани разни међународни актери, али веома мало њихове стратегије, циљеви и мотиви, односно сама суштина и последице тог рата.

Порекло конфликтног односа Срба и Албанаца у књизи се приписује историјским конструкцијама XIX века. Које су то конструкције и њихов шири политички оквир не прецизира се, а акценат се даје међусобним нападима и репресивним методама карактеристичним, по ауторима, за младе националне државе. Историјски контекст разматра се тек од 1912. године, па се говори о освајању територије коју традиционално насељава албанско становништво које је у том тренутку, наводно, и "већинско". Међутим, познато је да

је упркос сеобама, исламизацији и арбанашењу, српски народ у XVIII веку успео да се одржи као већина укупног становништва Косова и Метохије. Током читавог XIX века настављено је исељавање Срба са Косова и Метохије, све до 1912. године, али су они у тренутку ослобођења још увек чинили око половину становништва тих крајева. Српској страни се притом приписује националистичко становиште и идеализовање простора као језгра српског идентитета. Да ли намерно или случајно, не залази се у дубља разматрања, па тако не остаје разјашњено читаоцу да је историјски и са аспекта државности посматрано, Косово и Метохија српска територија, у којој албанско становништво још и није постало већинско. У одломку о Титовој Југославији указује се да ће се Албанци надаље називати Косоварима. Тако да се намеће питање да ли се онда сматра да су само Албанци становници Косова и Метохије у очима аутора, с обзиром да се припадници других народности не обухватају тим именом. И, какав је однос према не тако малобројној "мањини" становништва. О оснивању, деловању и финансирању паралелних политичких и социјалних структура после укидања "аутономије" говори се као о фактору који је омогућавао

неку форму поретка и стабилности, јер Албанци готово нису имали алтернативу. После декларације о независности Словеније и Хрватске у јуну 1991. године и политичко руководство косовских Албанаца је одлучило да захтева националну независност, што је становништво потврдило на референдуму. Није ли ауторима такав курс познат од раније?

Друго поглавље књиге разматра политику међународне заједнице поводом питања Косова. На конференцији о Југославији одржаној у Лондону 1992. године, на основу става Бадинтерове комисије, аутономним покрајинама није дато право државности. Ту се аутори позивају на Устав из 1974. године који је покрајину готово изједначавао са републикама, како би се изнела пристрасност, па чак и неправедност лондонских одлука. У даљем тексту се чак наводи како је Косово испуњавало све формалне услове за образовање међународно признате државе, па се у том смислу именује као "властита територија", без икакве чињенице којом би се такво именовање оправдало. На крају се изводи закључак да је став конференције у Лондону указао на правац политике међународне заједнице по питању Косова која се током наредних година неће битније изменити. По из-

бијању рата у Хрватској и Босни и Херцеговини, догађаји на Косову и Метохији су померени на споредну сцену међународне дипломатије. Западни естаблишмент се до почетка "насилних сукоба" задовољавао неодлучним захтевима Београда за поновним успостављањем аутономије унутар Србије.

Почетак оружаних сукоба на Косову и Метохији аутори везују за фебруар 1996. године, када су у више косовских градова бачене бомбе на српске избегличке кампове из Хрватске. Одговорност за те нападе преузела је организација *Национални покрети за ослобођење Косова*, а истовремено је на себе такође бомбашким нападима и регрутацијама скренула пажњу *Ослободилачка војска Косова*. На ванредној седници сталног савета ОЕБС-а одржаној 11. марта 1998. године предочено је да се за будући пријем СР Југославије морају дозволити дугорочне мисије на Косову, у Санџаку и Војводини. Савет безбедности УН је дебату о Косову прекинуо без резултата, пошто су се Русија и Кина изјасниле да се не слажу са међународним уплитањем у конфликт. Генерални секретар НАТО-а Солана је, ипак, заменику министра одбране Албаније Тети изјавио, да је прерано размишљати о војним мерама ради решења кон-

фликта. НАТО је у виђењу ситуације на Косову истакао своје "леgitимно интересовање за развој" пошто резултати текуће кризе угрожавају стабилност у целом региону чиме је наговестио своју будућу улогу. Резолуција 1160 донета 31. марта 1998. године у Њујорку поред става да се решење косовског проблема може наћи само на основама територијалног интегритета СР Југославије уз сагласност са ставовима ОЕБС-а и Повеље Уједињених нација, на крају истиче да би "изостанак конструктивног напретка у мировним напорима на Косову водио ка разматрању даљих мера". Неколико дана после министарског састанка у Луксембургу 28. маја, објављено је да су све "могућности отворене" и да се припремају "даље војне опције". Аутори ту изјаву доводе у везу са спречавањем понављања босанске драме (напади цивила, етничка чишћења). Директну опомену Београду требало је да упути маневар НАТО-а под називом "Одлучни соко" који се изводио изнад Албаније и Македоније. Савет безбедности је 23. септембра 1998. године донео Резолуцију 1199 позивајући се на извештај КДОМ, Контакт групе, итд., где се истиче прекомерна примена силе српских снага безбедности и Југословенске армије. Већ дан након доношења резолу-

ције НАТО је донео *Activation Warning* (ACTWRN) који је предвидео могућност ограничене интервенције ваздушних снага против Југославије, коју Резолуција УН-а није захтевала у случају неиспуњења услова. У тексту се каже: "У том тренутку НАТО је на извештан начин преузео команду. Војни стручњаци НАТО-а разрадили су различите стратегије за различите захтеве". Недвосмислено се намеће питање: није ли све даље било у њиховим рукама и који је уопште значај даљих преговора?

По питању става Русије аутори, с правом, цитирајући Левитина, износе да је руску политику према Југославији карактерисала неконзистенција и недостатак јасних геополитичких стратегија. Важан чинилац у рачуници западне алијансе играла је у то време улога економске зависности Русије од њених кредита. Одлучност у намери да се изведе војни напад требало је да покаже и претварање ACT-WARN у ACTORD (*Activation-Order*). Споразум Холбрук-Милошевић поред 11 политичких принципа садржи и Милошевићев пристанак да се отвори небо Југославије за НАТО. Одмах настаје и споразум између команданта НАТО-а за Европу генерала Веслија Кларка са начелником Генералштаба југословенске војске Момчилом Пе-

ришићем о ваздушној контроли коју ће обављати НАТО. Следи и споразум, већ следећег дана, о Косовској верификационој мисији. Кључно за Милошевићев договор са Холбруком била је контрола ОВК и заустављање њеног напредовања. Пошто је то потврдио и шеф КДОМ Шон Бирмес, Милошевић је пристао да повуче своје јединице. Аутори признају да КВМ и надзор НАТО-а нису могли (или нису хтели) да обезбеде спровођење споразума, што се оправдава тиме да су били ненаоружани. У објашњавању албанске неодмерености говори се о прогону становника српских села услед оснажења ОВК, које је по њеном признању стигло од САД. Број прогнаних се наравно, не износи, док се у појединим разматрањима аутори позивају на документацију УН и УН-ХЦР о расељеним и прогнаним лицима на Косову која им очито погодује. Уместо поузданих чињеница образлаже се да је укључивање ОВК као најекстремније и политички најугицајније групе било неопходно за преговарачки процес. Неуспех "шатл" дипломатије Петрича и Хила и проблем који настаје услед тога што албанска паравојска ствара себи капитал из повлачења српско/југословенских страна се описује врло кратко и недокументовано. Затим

следе контроверзе око "масакра" у Рачку. Закључак форензичара је да се из перспективе судске медицине не може донети закључак о масакру, пошто он није научно-аналитички појам, али ће аутори и даље наставити да га користе сматрајући ваљда извештај ирелевантним. Аутори износе став да је у политичким анализама случај Рачак погрешно стилизован у симбол оправдања ваздушног рата против Југославије, а онје, у ствари, био "кап која је прелила чашу", због чега су политичке снаге међународне заједнице снажно форсирале захтев да се решење постигне применом силе.

Петрич доста детаљно излаже преговоре у Рамбујеу и Паризу, поткрепљујући их неким писаним документима. Хронолошки се истичу акције међународних званичника, попут Олбрајтове, Фишера, Петрича, Холбрука, Иванова. На распрострањено мишљење у јавности, да су преговори у Рамбујеу за САД представљали само изговор да се спроведе НАТО интервенција, Петрич одговара да опција за Косово није била независност, већ супстанцијална аутономија. Тврдњу да ће се после трогодишње прелазне фазе омогућити референдум који ће одлучити о независности образлажу тиме да се у нацрту уговора јасно предвиђа да до

евентуалне промене статуса може доћи само уз споразум обе стране, што се види из поглавља 8, члан I/3 Споразума. Пошто је већ у Дејтону утврђено право да се саобраћајнице у Југославији користе за транспорт, не види се разлог оспоравања Анекса 8. који се налази у поглављу 7. Нацрта уговора из Рамбујеа. Ипак, следи НАТО рат против Југославије који, није предмет ове књиге, али Петрич у својим личним примедбама на крају не пропушта да изнесе да је Ахтисаријев предлог о окончању рата, о коме се практично није могло преговарати после 78 дана бомбардовања, прихваћен. Тиме је практично реализован и циљ НАТО-а.

На крају ове дескриптивно срочене књиге која је уједно писана на основу документарних фрагмената у којима су многе битне историјске чињенице заобиђене или изостале, може се поставити и питање њене објективности. А уз то и питање којој врсти читалаца је таква књига намењена и у ком циљу је објављена и преведена за читалачку публику у Србији.